

NASILNI DELIKTI: POJEDINI ASPEKTI KAZNENOG POSTUPKA S OBZIROM NA KVALIFIKACIJU NAJTEŽEGA NASILNOG KAZNENOG DJELA

Izv. prof. dr. sc. Mirjana Kondor-Langer*

UDK: 343.615-056.49 (497.5)

343.226(497.5)

343.123:343.61

DOI: 10.3935/zpfz.75.2.7

Prethodno znanstveno priopćenje

Predano: srpanj 2025.

Rezultati prikazani u ovom radu dio su znanstveno-istraživačkog projekta “Hrvatski monitor nasilja – Istraživanje pojavnih oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava”. Za uzorak istraživanja korišteni su sekundarni izvori podataka, odnosno prikupljeni pravomoćni sudski spisi nasilnih kaznenih djela počinjenih na području Republike Hrvatske. Cilj provedenog istraživanja jest stjecanje uvida u pojedina obilježja tijekom kaznenog postupka odnosno stjecanje uvida u tip nasilja koji je počinio počinitelj, mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika, počiniteljevo izjašnjavanje o krivnji, provođenje psihijatrijskog vještačenja, ubrojivost i oblik krivnje. Specifični cilj istraživanja je utvrđivanje postojanja razlika u navedenim obilježjima s obzirom na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela. Provedeno istraživanje pruža teoretičarima, praktičarima, ali i drugim stručnjacima koji se bave pojedinim aspektima kaznenog postupka povratnu informaciju odnosno uvid koliko se i kako u praksi primjenjuju pojedine mjere procesne prisile osiguravanja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, poput pritvora i istražnog zatvora. Također, ovaj rad omogućuje uvid na koji način se počinitelji izjašnjavaju o krivnji, kakvo je stanje vezano uz nalaaganje i provođenje psihijatrijskog vještačenja, njihovu ubrojivost i oblik krivnje.

Ključne riječi: nasilni delikti, okrivljenik, kazneni postupak, kvalifikacija kaznenog djela

* Dr. sc. Mirjana Kondor-Langer, izvanredna profesorica Veleučilišta kriminalistike i javne sigurnosti, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Avenija Gojka Šuška 1, 10000 Zagreb; mklanger@fkz.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-4045-6152

1. UVOD **

Nasilje se kao društvena pojava tumači na vrlo različite načine, pa tako postoje njegova različita teorijska shvaćanja i sukladne definicije. Postojalo je oduvijek i uvijek je bilo snažno rašireno u društvu, kao što je i danas. Karakteristika je mnogih inteligentnih vrsta i prisutno svugdje gdje se takva bića trude dominirati nad drugima.¹

Sva nasilnička ponašanja imaju jedinstveno, opće obilježje koje ih međusobno povezuje: u svim nasilničkim ponašanjima posljedica je oštećenje žrtve kojoj se fizičkom silom nanosi fizička i/ili psihička bol, manjeg ili većeg intenziteta, što može dovesti i do gubitka života žrtve. U kaznenim djelima kojima je imanentno nasilničko ponašanje, nasilnička suština proizlazi iz konstrukcije bića djela u kojoj sila ili ozbiljna prijetnja, vrijeđanje ili zlostavljanje i tučnjava ili drsko i bezobzirno ponašanje čine bitno obilježje tog kaznenog djela. Dakle, u sferi pojma nasilničkog ponašanja nalaze se delikti nasilja vrlo različite prirode i intenziteta, od realne uvrede do ubojstva, od zlostave do teških akata terora. Najčešće i najtipičnije zakonske oznake za nasilnička ponašanja su: nasilje, sila, prijetnja i zlostavljanje.²

Proučavanje delikata nasilja, kao jednog od najintrigantnijih fenomena suvremene civilizacije, ima poseban značaj u shvaćanju, tumačenju i razumijevanju ljudskog ponašanja i socijalne sredine. Nasilje je višeslojni fenomen koji možemo promatrati s antropološkog, teološkog, filozofskog, sociološkog, psihološkog, medicinskog, pravnog i drugih aspekata.³

Oblici nasilja se neprestano šire, a načini njegove manifestacije sve su savršeniji. Samo po sebi nasilje je složena pojava i može se promatrati kao stanje koje se u emocionalnom, akcijskom ili motivacijskom smislu izražava u prvom redu kao nagon, a zatim kao ljutnja, neprijateljstvo, srdžba i napadanje na osobu.⁴

** Istraživanje je provedeno u okviru Uspostavnog istraživačkog projekta "Hrvatski monitor nasilja – Istraživanje pojavnih oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava (CroViMo)", koji je sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost (UIP-2017-05-8876). Službena stranica projekta: www.violence-lab.eu.

¹ Žilić, M.; Janković, J., *Nasilje*, Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti, vol. 1, br. 3, 2016., str. 69.

² Žaja, B., *Utjecaj nekih sociodemografskih i socioloških karakteristika počinitelja delikata nasilja na njihovo ponašanje u toku penalnog tretmana*, doktorska disertacija, Defektološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd – Zagreb, 1984., str. 13.

³ Igrački, J., *Nasilničko ponašanje: krivičnopravni i kriminološki aspekt*, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, vol. 32, br. 2, 2013., str. 204.

⁴ Milašin, A.; Vranić, T.; Buljubašić Kuzmanović, V., *Ispitivanje učestalosti verbalne agresije kod djece i mladeži*, Život i škola, vol. 22, br. 2, 2009., str. 118.

Vrlo često nasilna kaznena djela su najteža kaznena djela koja često za žrtvu mogu imati različite oblike teških posljedica⁵, pa i onu najtežu – smrt. Kao takva često izazivaju i veliko zanimanje javnosti, a od institucija se očekuje da počinitelji budu pronađeni, procesuirani i kažnjeni u skladu s propisanim normama.⁶

Tako se okrivljenik u kaznenom postupku ubraja u glavne subjekte jer je nositelj procesne funkcije obrane kojoj je cilj postignuće oslobađajuće presude u slučaju nedužnosti, odnosno osude prema najpovoljnijim odredbama kaznenog zakona u slučaju utvrđene krivnje.⁷

S obzirom na to da se temeljna prava i slobode čovjeka u suvremenim demokratskim državama predviđaju i osiguravaju međunarodnopravnim aktima, ali i ustavnim i zakonskim odredbama, privremeno oduzimanje ili ograničenje tih prava je u Hrvatskoj moguće, u skladu s Ustavom, samo ako je izričito predviđeno zakonom, nužno da bi se zaštitili sloboda i prava drugih ljudi, te pravni poredak, javni moral i zdravlje i u pravilu je ono određeno sudskom odlukom. Prema osumnjičeniku odnosno okrivljeniku i optuženiku primjenjuju se različite mjere procesne prisile. Zašto uopće govoriti o ograničenjima temeljnih prava čovjeka i građanina? Zato što su ta ograničenja nužna za uspješno pokretanje i vođenje kaznenog postupka. Ona se predviđaju kaznenim procesnim pravom, a sadržajno znače primjenu prisile, dakle djelovanje neovisno o volji, pa čak i protiv volje osobe čije se temeljno pravo oduzima ili ograničava.⁸

Tako je Zakonom o kaznenom postupku propisano da će sud i druga državna tijela pri odlučivanju o mjerama osiguranja prisutnosti okrivljenika i drugim mjerama opreza po službenoj dužnosti paziti da se ne primjenjuje teža mjera ako se ista svrha može postići blažom mjerom.⁹

⁵ O nekim posljedicama nasilja više v. Fowler, P. J.; Tompsett, C. J.; Braciszewski, J. M.; Jacques-Tiura, A.; Baltes, B. B., *Community violence: A meta-analysis on the effect of exposure and mental health outcomes of children and adolescents*, Development and Psychopathology, vol. 21, br. 1, 2009., str. 227 – 259.; Rivara, F.; Avanti Adhia, A.; Lyons, V.; Massey, A.; Brianna Mills, B.; Erin Morgan, E.; Maayan Simckes, M.; Rowhani-Rahbar, A., *The Effects Of Violence On Health*, Health Affairs, vol. 38, br. 10, 2019., str. 1622 – 1629.

⁶ Čl. 2. st. 1., t. 7. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine, br. 76/09, 92/14, 70/19.

⁷ Gluščić, S.; Krapac, D.; Tomašević, G., *Kazneno procesno pravo, udžbenik za Visoke škole*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2020., str. 53.

⁸ *Ibid.*, str. 82.

⁹ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 158/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24, 72/25. (dalje u tekstu: ZKP), čl. 95. st.1.

Mjere procesne prisile za osiguranje prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku su i pritvor i istražni zatvor. Tako ZKP u čl. 112. st. 1. propisuje da mjeru pritvora protiv uhićenika određuje državni odvjetnik pisanim i obrazloženim rješenjem ako postoje osnove sumnje da je uhićenik počinio kazneno djelo za koje se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti, a postoje neki od razloga za istražni zatvor iz čl. 123. st. 1. t. 1. – 4. ZKP-a, pri čemu je pritvor potreban radi utvrđivanja istovjetnosti, provjere alibija te prikupljanja podataka o dokazima.

Nadalje, istražni zatvor je najteža mjera osiguranja nazočnosti okrivljenika putem koje mu se, odlukom suda i u skladu sa zakonskim uvjetima, oduzima sloboda. Pri određivanju istražnog zatvora sud se mora rukovoditi načelom razmjernosti.¹⁰

U čl. 123. st. 1. ZKP-a propisane su osnove za određivanje istražnog zatvora. Tako će se on odrediti ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo i ako je u bijegu ili osobite okolnosti upućuju na opasnost da će pobjeći, ako osobite okolnosti upućuju na opasnost da će uništiti, sakriti izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, vještake, sudionike, prikrivače, ako osobite okolnosti upućuju na opasnost da će ponoviti kazneno djelo ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo, ili da će počiniti teže kazneno djelo, za koje je prema zakonu moguće izreći kaznu zatvora od pet godina ili težu kaznu, kojim prijeti, ako je istražni zatvor nužan radi neometanog odvijanja postupka za kazneno djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora i kod kojeg su okolnosti počinjenja kaznenog djela posebno teške te ako okrivljenik koji je uredno pozvan izbjegava doći na raspravu.¹¹

Iznimno, kazneni postupak može se voditi u odsutnosti okrivljenika.

Nadalje, tijekom kaznenog postupka sud donosi različite vrste odluka. Jedna od sudskih odluka u kaznenom postupku jest presuda. Presuda je zaključna sudska odluka koja daje odgovore na suštinska pitanja kaznenog postupka (je li okrivljenik počinitelj kaznenog djela i može li se na njega primijeniti kaznenopravna sankcija).¹² Za kazneno djelo kriv je počinitelj koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela bio ubrojav, koji je postupao s namjerom ili iz nehaja, koji je bio svjestan ili je bio dužan i mogao biti svjestan da je njegovo djelo zabranjeno,

¹⁰ Tomašević, G.; Krapac, D.; Gluščić, S., *Kazneno procesno pravo, udžbenik za Visoke škole*, Narodne novine, Zagreb, 2016., str. 86.

¹¹ O istražnom zatvoru, detaljnije v. Gluščić *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 7, str. 98 – 104.

¹² *Ibid.*, str. 188.

a ne postoji ni jedan ispričavajući razlog.¹³ KZ ne definira ubrojivost, međutim u čl. 24. st. 2. definira neubrojivost, a u čl. 25. samoskrivljenu neubrojivost i čl. 26. bitno smanjenu ubrojivost. Samo postojanje duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, nedovoljnog duševnog razvoja ili neke druge teže duševne smetnje nije dovoljno za donošenje zaključka o neubrojivosti počinitelja. Ključno je, naprotiv, pitanje je li počinitelj u trenutku počinjenja djela bio u mogućnosti shvatiti značenje svojeg postupanja odnosno vladati svojom voljom.¹⁴

Ako se pojavi sumnja da je isključena ili smanjena ubrojivost okrivljenika, da je okrivljenik zbog ovisnosti o alkoholu ili opojnim drogama počinio kazneno djelo ili da je raspravno nesposoban zbog duševnih smetnji, odredit će se vještačenje psihijatrijskim pregledom okrivljenika (čl. 325. st. 1. ZKP-a). Cilj psihijatrijskih vještačenja u kaznenom postupku jest pomoć sudu pri objektivnom i istinitom utvrđivanju relevantnih činjenica. Vještakova je zadaća navesti i pojasniti sudu medicinske i psihološke pretpostavke, kako bi sud samostalno odlučio mogu li se one podvesti u pravni pojam neubrojivosti, smanjene ubrojivosti, opasnosti i raspravne nesposobnosti.¹⁵

Ove institute zanimljivo je sagledati i s praktičnog aspekta te su stoga u ovom radu, nakon provedenog istraživanja, analizirana pojedina obilježja tijekom kaznenog postupka, odnosno tip nasilja koji je počinio počinitelj, mjere osiguravanja prisutnosti okrivljenika, okrivljenikovo izjašnjavanje o krivnji, provođenje psihijatrijskog vještačenja, ubrojivost i oblik krivnje.

Za potrebe istraživanja u ovom radu nasilje¹⁶ je podijeljeno u nekoliko kategorija¹⁷, i to: ostalo nasilje u privatnom okruženju, ostalo nasilje u javnom

¹³ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24, čl. 23. (dalje u tekstu: KZ).

¹⁴ Martinović, I., *Pojam ubrojivosti u kaznenopravnoj teoriji, zakonodavstvu i praksi*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 38, br. 3, 2017., str. 1191; v. i Novoselec, P.; Martinović, I., *Komentar Kaznenog zakona, I. knjiga: Opći dio*, Narodne novine, Zagreb, 2019.

¹⁵ Sačić, P., *Psihiijatrijska vještačenja u kaznenom postupku*, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, vol. 43, br. 87, 2009., str. 60.

¹⁶ Kažnjiva zona kod nekih delikata nasilja jako je proširena Kaznenim zakonom iz 2011. godine kao primjerice kod seksualnih delikata, Kazneni zakon, Narodne novine, br. 12/11, 144/12, na što su se kritički osvrnuli autori Rittossa, D.; Martinović, I., *Spolni odnošaj bez pristanka i silovanje – teorijski i praktični problemi*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 21, br. 2, 2014., str. 509 – 548.

¹⁷ Tipologija nasilja preuzeta je iz *Balkan homicide study* (BHS studije) koju je provodila istraživačka grupa *Balkan Criminology*. U okviru navedene studije, istraživači su, čitajući opise slučajeva, konstruirali novi skup ključnih varijabli i razvili BHS tipologiju nasilja na temelju nekih specifičnih obilježja, okolnosti, situacijske pozadine i

sl. Katkada je ključan bio odnos žrtve i počinitelja (npr. kod čedomorstva), katkada motiv (npr. nasilje u sklopu raskida ljubavne veze), a katkada situacija (npr. nasilje u baru). Objašnjenje tipova nasilja:

Privatno nasilje – događa se u privatnom prostoru (najčešće u domu), gdje su prisutni samo žrtva i počinitelj. Odabrano je kada nijedan specifičniji tip ne odgovara. Žrtva se u takvom okruženju obično osjeća sigurno, a počinitelj ima kontrolu nad situacijom.

Javno nasilje – odnosi se na incidente u javnim prostorima koji nisu dodatno određeni po motivu ili kontekstu (npr. razbojništvo, huliganizam). Za razliku od privatnog nasilja, javno se odvija u prisutnosti drugih ljudi ili svjedoka, a počinitelj ima manju kontrolu.

Nasilje u baru – uključuje sukobe u “zabavnoj atmosferi”, često uz alkohol i veću skupinu ljudi (npr. u kafiću, na kućnoj zabavi, ulici ispred kluba). Bitan je kontekst, a ne samo lokacija.

Nasilje povezano s krađom – obuhvaća slučajeve razbojništva, provale ili krađe koji su završili nasiljem. Ključno je da je motiv financijska korist, bez obzira na to s čije strane (počinitelja ili žrtve).

Nasilje zbog prekida veze – događa se kada je počinitelj nezadovoljan prekidom intimne veze. Žrtva može biti bivši partner, ali i nova ili prethodna partnerica/partner – odlučujući je kontekst prekida i emocionalna reakcija počinitelja.

Nasilje u susjedstvu – sukobi i napadi među susjedima, najčešće zbog dugotrajnog neslaganja ili svađa oko imovine i zajedničkog prostora.

Nasilje u sklopu posla – događa se na radnom mjestu ili u vezi s poslom, primjerice između kolega, zaposlenika i poslodavaca ili klijenata.

Čedomorstvo – ubojstvo novorođenčeta od strane majke ili drugog člana obitelji, najčešće neposredno nakon rođenja.

Nasilje unutar institucije – nasilni čin počinjen u ustanovi poput škole, doma za starije, bolnice ili zatvora, gdje su i počinitelj i žrtva dio institucionalnog okruženja.

Nasilje povezano s diskriminacijom – motivirano predrasudama prema spolu, rasi, vjeri, nacionalnosti, seksualnoj orijentaciji ili drugoj osobnoj karakteristici žrtve.

Nasilje povezano s nasljedstvom – proizlazi iz sukoba oko imovinskog nasljeđivanja među članovima obitelji ili rodbinom.

Huliganizam – skupno nasilje u javnom prostoru, često vezano uz sportske događaje ili masovna okupljanja.

Nasilje povezano s iznudom – počinjeno radi prisile žrtve na davanje novca, imovine ili usluge pod prijetnjom nasilja.

Krvni delikti – nasilje između bliskih srodnika, osobito braće, sestara, roditelja i djece, motivirano obiteljskim sukobima ili osvetom.

Nasilje povezano s podstanarstvom – sukobi između stanodavaca i podstanara zbog neplaćanja, iseljenja ili nesporazuma oko stanovanja.

Nasilje protiv policije/zaštitara – fizički napad ili otpor prema službenim osobama koje obavljaju dužnost.

Nasilje počinjeno od strane policije/zaštitara – slučajevi u kojima službene osobe rabe prekomjernu silu prema građanima.

Nasilje povezano s prostitucijom – nasilni sukobi između prostitutki, klijenata ili posrednika (svodnika), često u kontekstu kontrole i iskorištavanja.

okruženju, "bar"-nasilje, nasilje u sklopu krađe, nasilje u sklopu raskida ljubavne veze¹⁸, nasilje u susjedstvu, nasilje u sklopu posla, čedomorstvo¹⁹, nasilje unutar institucije, nasilje povezano s diskriminacijom, nasilje povezano s nasljedstvom, huliganizam, nasilje povezano s iznudom, krvni delikti, nasilje povezano s podstanarstvom, nasilje protiv policije²⁰/zaštitara, nasilje počinjeno od strane policije/zaštitara, nasilje povezano s prostitucijom²¹, nasilje povezano s preprodajom droge²², profesionalna ubojstva i obiteljsko nasilje²³. Kaznena djela

Nasilje povezano s preprodajom droge – sukobi unutar ili između skupina uključeni u trgovinu drogom, motivirani novcem ili teritorijalnom kontrolom.

Profesionalna ubojstva – ubojstva naručena i počinjena iz koristoljublja, najčešće od strane plaćenih ubojica.

Obiteljsko nasilje – nasilje među članovima obitelji ili kućanstva, uključujući fizičko, psihičko ili ekonomsko zlostavljanje.

Usp. Getoš Kalac, A. M., *Violence in the Balkans First findings from the Balkan Homicide Study*, Springer, Cham, 2021., str. 40 – 44.

- ¹⁸ O motivima počinjenja obiteljskih ubojstava u odnosu na srodstvo žrtve i počinitelja, v. Kondor-Langer, M., *Neka obilježja izvršenja ubojstava u obitelji u odnosu na spol počinitelja i srodstvo žrtve i počinitelja*, u: Butorac, K. (ur.), *Zbornik IV. Međunarodne znanstveno-stručne konferencije "Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu"*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, Zagreb, 2015., str. 345 – 363; Milivojević, L.; Kondor-Langer, M., *Obilježja povezanosti žrtve i počinitelja obiteljskih ubojstava*, u: Pavliček, J. (ur.), *Ubojstva u obitelji*, Međunarodno kriminalističko udruženje, Zagreb, 2014., str. 116 – 140.
- ¹⁹ Kriminalističkim istraživanjem čedomorstva bavila se autorica Vulama, G., *Kriminalističko istraživanje kaznenog djela čedomorstva: primjeri iz prakse*, Policija i sigurnost, vol. 18, br. 4, 2009., str. 517 – 531.
- ²⁰ Rizičnim čimbenicima koji mogu dovesti do počinjenja ubojstava i pokušaja ubojstava policijskih službenika bavili su se Pavliček, J.; Golub Ljubin, T.; Kondor-Langer, M., *Kriminološke i kriminalističke karakteristike ubojstava i pokušaja ubojstava policijskih službenika*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 18, br. 2, 2011., str. 739 – 753.
- ²¹ Pojednim aspektima nasilja vezanog uz prostituciju bavila se Brajković Štojs, T., *Relationships with intermediaries: protection, control and violence*, u: Radačić, I.; Pajnik, M. (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia, Sex Workers' Experiences*, Institut za društvena istraživanja Ivo Pilar, Zagreb, 2017., str. 74 – 78.
- ²² Problematikom sociodemografskih obilježja i obiteljskih okolnosti kao kriminogenih (etioloških) čimbenika kod zlouporabe opojnih droga u adolescentskoj populaciji bavili su se autori Livazović, G.; Vuletić, I., *Obitelj kao etiološki čimbenik kaznenih djela povezanih sa zlouporabom opojnih droga kod adolescentske populacije*, Policija i sigurnost, vol. 27, br. 3, 2018., str. 271 – 290.
- ²³ Primjerice, istraživanjem starijih žrtava obiteljskog nasilja u Hrvatskoj bavili su se autori Kovačić Petrović, Z.; Peraica, T.; Barić, Ž.; Kozarić-Kovačić, D., *Starije žrtve*

koja su za potrebe znanstveno-istraživačkog projekta obuhvaćena definicijom nasilnih kaznenih djela taksativno su navedena u priručniku *Criminological Violence Research*.²⁴

obiteljskog nasilja u Hrvatskoj: presječno istraživanje jednog savjetovališta, Socijalna psihijatrija, vol. 51, br. 1, 2023., str. 51 – 70.

- ²⁴ Za potrebe provođenja istraživanja stvorene su tri glavne kategorije kaznenih djela. Prva kategorija odnosi se na kaznena djela koja su nedvosmisleno nasilna u smislu nanošenja ozljeda / ubojstva druge osobe (genocid, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin, terorizam, mučenje i drugo okrutno, neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, ropstvo, trgovanje ljudima, trgovanje dijelovima ljudskog tijela i ljudskim zametcima, ubojstvo, teško ubojstvo, usmrćenje, prouzročenje smrti iz nehaja, sudjelovanje u samoubojstvu, protupravni prekid trudnoće, sakaćenje ženskih spolnih organa, tjelesna ozljeda, teška tjelesna ozljeda, osobito teška tjelesna ozljeda, teška tjelesna ozljeda s posljedicom smrti, teška tjelesna ozljeda iz nehaja, sudjelovanje u tučnjavi, spolni odnošaj bez pristanka, silovanje, teška kaznena djela protiv spolne slobode, spolna zlouporaba djeteta mlađeg od 15 godina, spolna zlouporaba djeteta starijeg od 15 godina, teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, nedozvoljeno uzimanje i presađivanje dijelova ljudskog tijela, neovlaštena proizvodnja i promet drogama, omogućavanje trošenja droga, neovlaštena proizvodnja i promet tvari zabranjenih u sportu, teška kaznena djela protiv zdravlja ljudi, teška kaznena djela protiv okoliša, zlouporaba radioaktivnih tvari, razbojništvo, razbojnička krađa, iznuda, iznuđivanje iskaza, prisila prema pravosudnom dužnosniku, prisila prema službenoj osobi, napad na službenu osobu, protupravna naplata, nasilničko ponašanje, izazivanje nereda, počinjenje kaznenog djela u sastavu zločinačkog udruženja, prisila prema najvišim državnim dužnosnicima Republike Hrvatske, ubojstvo osobe pod međunarodnom zaštitom, napad na osobu pod međunarodnom zaštitom. Druga kategorija uključuje granična kaznena djela, koja odgovaraju kriminološkoj definiciji, ali ne 100 % (pokušaji kaznenih djela navedenih u prvoj kategoriji, zločin agresije, povreda pregovarača, kloniranje i promjena ljudskog genoma, zabrana miješanja ljudskih spolnih stanica sa životinj-skima, povreda prava na okupljanje i prosvjed, zlostavljanje na radu, protupravno oduzimanje slobode, otmica, prisila, bludne radnje, spolno uznemiravanje, prostitucija, zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od 15 godina, podvođenje djeteta, iskorištavanje djece za pornografiju, iskorištavanje djece za pornografske predstave, prisila na sklapanje braka, oduzimanje djeteta, povreda djetetovih prava, rodoskrvrnuće, nasilje u obitelji, nadriliječništvo, ubijanje ili mučenje životinja, teška kaznena djela protiv opće sigurnosti, napad na zrakoplov, brod ili nepokretnu platformu, ugrožavanje prometa opasnom radnjom ili sredstvom, ugrožavanje posebnih vrsta prometa, obijesna vožnja u cestovnom prometu, izazivanje prometne nesreće u cestovnom prometu, otmica osobe pod međunarodnom zaštitom, nepoduzimanje mjera za zaštitu vojne postrojbe). Treća kategorija odnosi se na kaznena djela koja ne odgovaraju definiciji, ali postoji mogućnost da se neki nasilni čin u praksi pogrešno klasificira kao kazneno djelo iz te kategorije (nepružanje pomoći, napuštanje nemoćne osobe, prijetnja, nametljivo ponašanje, narušavanje nepovredivosti

Rezultati prikazani u ovom članku dio su znanstveno-istraživačkog projekta “Hrvatski monitor nasilja – Istraživanje pojavnih oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava” (UIP-2017-05-8876) koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost. Glavni je cilj znanstvenoistraživačkog projekta empirijski i normativno snimiti te analizirati fenomenologiju, etiologiju i procesuiranje delinkventnog nasilja u Hrvatskoj, pri čemu je naglasak na osobito ranjivim skupinama žrtava s njihovim vrlo specifičnim i različitim potrebama zaštite od nasilja.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

2.1. Cilj istraživanja

Cilj provedenog istraživanja jest stjecanje uvida u pojedina obilježja tijekom kaznenog postupka, odnosno stjecanje uvida u tip nasilja koji je počinio počinitelj, mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika, okrivljenikovo izjašnjavanje o krivnji, provođenje psihijatrijskog vještačenja, ubrojivost i oblik krivnje. Specifični cilj istraživanja jest utvrđivanje postojanja razlika u navedenim obilježjima s obzirom na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela.

2.2. Uzorak istraživanja

Za uzorak istraživanja korišteni su sekundarni izvori podataka, i to pravomoćno okončani kazneni predmeti s elementima nasilja u kojima je pravomoćnost nastupila u razdoblju od 2017. do 2021. godine. Kazneni predmeti prikupljeni su na četiri županijska i četiri općinska suda u Hrvatskoj (Županijski sud i Općinski sud u Zagrebu, Županijski i Općinski sud u Splitu, Županijski i Općinski sud u Osijeku te Županijski i Općinski sud u Rijeci) ovisno o stvarnoj sudskoj nadležnosti za pojedina kaznena djela. Tijekom istraživanja ukupno je analizirano 1117 kaznenih predmeta, a uzorak istraživanja obuhvatio je 909 počinitelja.

doma i poslovnog prostora, upoznavanje djece s pornografijom, promjena obiteljskog stanja, napuštanje djeteta, širenje i prenošenje zaraznih bolesti, nesavjesno liječenje, nepružanje medicinske pomoći u hitnim stanjima, dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom, teška krađa, prijetnja osobi pod međunarodnom zaštitom) v. Getoš Kalac, A. M.; Bezić, R., *Criminological Violence Research. Ideas-Challenges-Concepts-Solutions*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2019., str. 17, 37, 51 – 54, dostupno na: <https://www.violence-lab.eu/publications/manuals/joint-manual-2/> (5. 3. 2025.).

2.3. Instrument

Podatci potrebni za realizaciju ovog istraživanja prikupljeni su s pomoću, u tu svrhu, posebno sastavljenoga anketnog upitnika. Anketni upitnik sadržavao je varijable koje su podijeljene u tri cjeline, i to: varijable koje se odnose na događaj, počinitelja i žrtvu. Za potrebe ovog istraživanja korištena je skupina varijabli vezana uz počinitelja kaznenih djela s elementima nasilja, i to varijable koje definiraju tip nasilja koji je počinio počinitelj, mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika, počiniteljevo izjašnjavanje o krivnji, provođenje psihijatrijskog vještačenja, ubrojivost i oblik krivnje. Uz ovih šest varijabli korištena je i varijabla kojom je definirana zakonska kvalifikacija najtežega kaznenog djela. Specifični cilj istraživanja jest utvrđivanje postojanja razlika u navedenim obilježjima s obzirom na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela. Ove su varijable izabrane u svrhu realizacije ciljeva istraživanja odnosno u svrhu stjecanja uvida u pojedina obilježja tijeka kaznenog postupka te utvrđivanja postojanja razlika u navedenim obilježjima s obzirom na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela.

2.4. Način provođenja istraživanja

Za provođenje istraživanja dobivena je suglasnost Etičkog povjerenstva formalnog nositelja projekta Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a u smislu generalnih etičkih principa u znanstvenim istraživanjima poštovana je anonimnost počinitelja i žrtava u smislu da se identifikacijski podatci nisu unosili u anketne upitnike. U Zagrebu se istraživanje provodilo 2021./2022. godine, a u Splitu, Rijeci i Osijeku 2022./2023. godine.

2.5. Način obrade podataka

Nakon dovršenog prikupljanja podataka podatci iz anketnih upitnika uneseni su u bazu podataka u statističkom računalnom programu SPSS, a nakon dovršenog unosa podataka obavljena je logička kontrola. Za potrebe definiranih ciljeva istraživanja korištena je deskriptivna statistika, a za utvrđivanje statistički značajnih razlika u analiziranim obilježjima korišten je Hi-kvadrat test (razina značajnosti - $p < 0,05$).

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Provedenim istraživanjem analizirao se tip nasilja u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen (pokušaj ili dovršeno kazneno djelo). Iz istraživanja je vidljivo da je 91,7 % djela bilo dovršeno, a tek njih 8,2 % ostalo je u pokušaju. Iz dobivenih podataka vidljivo je kako je najveći broj počinitelja kod kojih je djelo ostalo u pokušaju osuđeno za nasilje u obitelji (27,8 %), a potom za neki oblik krvnog delikta, odnosno za nasilje koje su počinili u svojem susjedstvu i prigodom krađe s relativno jednakim udjelima od 13,3 %. I kod dovršenih kaznenih djela je daleko najveći broj počinitelja osuđen za nasilje u obitelji (60,3 %) ²⁵, a potom slijede počinitelji koji su osuđeni za neki drugi oblik nasilja koji su počinili u javnom okruženju (9,1 %) te u privatnom okruženju (7,5 %). Potom slijede počinitelji koji su bili nasilni tijekom prodaje opojne droge (6 %), zatim počinitelji koji su bili nasilni prema policiji i zaštitarima (5,3 %) te oni koji su bili nasilni prigodom prekida ljubavne veze (3,3 %). Varijabla koja definira tip nasilja u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen pokazuje statističku značajnost.

²⁵ Jedna od razmjerno čestih situacija u sudskoj praksi jest istodobno ostvarivanje obilježja kaznenih djela prijetnje, nasilja u obitelji i tjelesne ozljede. Međutim, kod tih kaznenih djela sudska praksa nije uspostavila određena ujednačena pravila za razgraničenje pravog stjecaaja od prividnoga. Za više v. Vuletić, I.; Šimleša, S., *Kritički osvrt na kazneno djelo prijetnje*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 30, br. 2, 2023., str. 386.

Tablica 1.: Tip nasilja u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela

Tip nasilja		Zakonska kvalifikacija najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen		Ukupno	X ²	značajnost
		Pokušaj	Dovršeno			
Ostalo nasilje u privatnom okruženju	aps.	1	75	76	276,039	,000
	%	1,1 %	7,5 %	6,9 %		
Ostalo nasilje u javnom okruženju	aps.	10	91	101		
	%	11,1 %	9,1 %	9,2 %		
“Bar”-nasilje	aps.	8	16	24		
	%	8,9 %	1,6 %	2,2 %		
Nasilje u sklopu krađe	aps.	12	7	19		
	%	13,3 %	0,7 %	1,7 %		
Nasilje u sklopu raskida ljubavne veze	aps.	8	33	41		
	%	8,9 %	3,3 %	3,7 %		
Nasilje u susjedstvu	aps.	12	15	27		
	%	13,3 %	1,5 %	2,5 %		
Nasilje u sklopu posla	aps.	0	11	11		
	%	0,0 %	1,1 %	1,0 %		
Nasilje unutar institucije	aps.	0	4	4		
	%	0,0 %	0,4 %	0,4 %		
Nasilje povezano s diskriminacijom	aps.	0	5	5		
	%	0,0 %	0,5 %	0,5 %		
Nasilje povezano s nasljedstvom	aps.	0	3	3		
	%	0,0 %	0,3 %	0,3 %		
Huliganizam	aps.	0	5	5		
	%	0,0 %	0,5 %	0,5 %		
Nasilje povezano s iznuodom	aps.	1	10	11		
	%	1,1 %	1,0 %	1,0 %		
Krvni delikti	aps.	12	4	16		
	%	13,3 %	0,4 %	1,5 %		
Nasilje povezano s podstanarstvom	aps.	0	6	6		
	%	0,0 %	0,6 %	0,5 %		
Nasilje protiv policije/zaštitara	aps.	1	53	54		
	%	1,1 %	5,3 %	4,9 %		
Nasilje povezano s prostitucijom	aps.	0	1	1		
	%	0,0 %	0,1 %	0,1 %		
Nasilje povezano s preprodajom droge	aps.	0	60	60		
	%	0,0 %	6,0 %	5,5 %		
Obiteljsko nasilje	aps.	25	605	630		
	%	27,8 %	60,3 %	57,6 %		
Ukupno	aps.	90	1004	1094		
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %		

Od ukupnog broja analiziranih kaznenih djela ($N = 883$) u ovom istraživanju, svega je 8,9 % ostalo u pokušaju.²⁶ Kod djela koja su ostala u pokušaju relativno najčešća izricana mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika bio je istražni zatvor (86,1 %). I kod kaznenih djela koja su bila dovršena okrivljenicima je relativno najčešće izrican istražni zatvor (41,6 %). Male razlike vidljive su u relativnom udjelu okrivljenika kojima nije izricana nikakva mjera osiguranja prisutnosti (30,7 %) i onima kojima je kao mjera osiguranja izrican pritvor (27,7 %), što kod okrivljenika kod kojih je djelo ostalo u pokušaju nije slučaj. Varijabla koja definira mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen pokazuje statističku značajnost.

Tablica 2.: Mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela

Mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika		Zakonska kvalifikacija najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen		Ukupno	X ²	značajnost
		Pokušaj	Dovršeno			
Nije ih bilo	aps.	1	270	271	72,958	,000
	%	1,3 %	33,6 %	30,7 %		
Pritvor	aps.	10	235	245		
	%	12,7 %	29,2 %	27,7 %		
Istražni zatvor	aps.	68	299	367		
	%	86,1 %	37,2 %	41,6 %		
Ukupno	aps.	79	804	883		
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %		

Ako se analizira varijabla koja definira počiniteljevo izjašnjavanje o krivnji²⁷ tijekom kaznenog postupka u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kazne-

²⁶ U hrvatskoj literaturi, o pitanju pokušaja kod nasilnih delikata već se raspravljalo u kontekstu kaznenog djela silovanja, v. Vuletić, I.; Šprem, P., *Materijalnopравни aspekti kaznenog djela silovanja u hrvatskoj sudskoj praksi*, Policija i sigurnost, vol. 28, br. 2, 2019., str. 135 – 136, dok pokušaj ubojstva detaljnije analizira Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, Harmonius. Journal of Legal and Social Studies in South East Europe, vol. 7, 2018., str. 336 – 341.

²⁷ Izjašnjavanjem o okrivljenikovoj krivnji u odnosu na utvrđene otegotne i olakotne okolnosti tijekom kaznenog postupka bavili su se Prpić, R.; Gluščić, S.; Kondor-Langer, M., *Obiteljska ubojstva: pojedini aspekti kaznenog postupka*, Policija i sigurnost, vol. 25, br. 4, 2016., str. 328 – 329.

nog djela za koje je počinitelj osuđen, kod počinitelja koji nisu dovršili kazneno djelo vidljivo je da je relativno najveći broj onih koji su se izjasnili da nisu krivi za činjenje kaznenog djela koje im se stavlja na teret (72,2 %).²⁸ Kod počinitelja kojima se sudilo za dovršeno kazneno djelo vidljive su male relativne razlike u odnosu na ukupan udio takvih počinitelja koji su se izjašnjavali da su krivi (41,2 %) i onih koji su se izjašnjavali da nisu krivi (46 %). Varijabla koja definira počiniteljevo izjašnjavanje o krivnji u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen pokazuje statističku značajnost.

Tablica 3.: Počiniteljevo izjašnjavanje o krivnji u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela

Kako se počinitelj izjašnjava		Zakonska kvalifikacija najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen		Ukupno	X ²	značajnost
		Pokušaj	Dovršeno			
Kriv	aps.	9	332	341	64,785	,000
	%	11,4 %	41,2 %	38,6 %		
Nije kriv	aps.	57	370	427		
	%	72,2 %	46,0 %	48,3 %		
Djelomično se izjašnjava krivim	aps.	4	66	70		
	%	5,1 %	8,2 %	7,9 %		
Šutnja	aps.	3	32	35		
	%	3,8 %	4,0 %	4,0 %		
Nesposoban za suđenje	aps.	6	3	9		
	%	7,6 %	0,4 %	1,0 %		
Suđenje u odsutnosti	aps.	0	2	2		
	%	0,0 %	0,2 %	0,2 %		
Ukupno	aps.	79	805	884		
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %		

²⁸ Iscrpnu analizu načina izjašnjavanja o krivnji kod seksualnih delikata u kontekstu zablude o biću kaznenog djela daju autori Mrčela, M.; Vuletić, I.; Livazović, G., *Negligent Rape in Croatian Criminal Law: Was Legal Reform Necessary?*, Review of Central and East European Law, vol. 45, br. 1, 2020., str. 141 – 147; potom kritičku analizu kaznenog djela silovanja u svojem radu daje Radačić, I., *Kazneno djelo silovanja: pitanja definicije, (ne)odgovornosti za otklonjivu zabludu o pristanku i postojanje rodni stereotipa u sudskom postupku na primjeru prakse Županijskog suda u Zagrebu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 19, br. 1, 2012., str. 105 – 125.

Nadalje, iz rezultata istraživanja (Tablica 4.) vidljivo je kako je od ukupnog broja slučajeva ($N = 882$) u 33,0 % slučajeva naloženo psihijatrijsko vještačenje. Kod kaznenih djela koja su ostala u pokušaju u 82,3 % slučajeva naloženo je psihijatrijsko vještačenje. Kod dovršenih kaznenih djela ono je naloženo u 28,1 % slučajeva. Varijabla koja definira nalaganje psihijatrijskog vještačenja²⁹ u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen pokazuje statističku značajnost.

Tablica 4.: Nalaganje psihijatrijskog vještačenja u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela

Je li traženo vještačenje psihijatra		Zakonska kvalifikacija najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen		Ukupno	X ²	značajnost
		Pokušaj	Dovršeno			
Ne	aps.	14	577	591	95,339	,000
	%	17,7 %	71,9 %	67,0 %		
Da	aps.	65	226	291		
	%	82,3 %	28,1 %	33,0 %		
Ukupno	aps.	79	803	882		
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %		

Iz ukupnih podataka u Tablici 5., vidljivo je da od ukupnog broja počinitelja ($N = 886$) relativno najveći broj počinitelja tijekom kaznenog postupka nije podvrgnut vještačenju (49,9 %). Od ukupnog broja počinitelja kod njih 32,8 % vještačenjem je utvrđeno da su u vrijeme počinjenja djela bili ubrojivi. Analiza podataka o vještačenjima za počinitelje koji nisu dovršili kazneno djelo pokazala je kako su isti u većini slučajeva u vrijeme počinjenja djela bili ubrojivi (44,3 %), dok je gotovo četvrtina (24,1 %) počinitelja kod kojih je djelo ostalo u pokušaju bila neubrojiva. Kod počinitelja koji su dovršili kazneno djelo vidljivo je da relativno najveći broj njih nije podvrgnut psihijatrijskom vještačenju tijekom kaznenog postupka (53,7 %), nakon njih slijede počinitelji kod kojih je provedeno vještačenje pokazalo da su u trenutku počinjenja djela bili ubrojivi (31,7 %), a zatim slijede počinitelji čija je ubrojivost bila smanjena u neznatnoj mjeri (5,5 %). Varijabla koja definira nalaz psihijatrijskog vještačenja u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen pokazuje statističku značajnost.

²⁹ Psihijatrijskim vještačenjem u odnosu na vrstu presude prvog stupnja istraživali su Prpić *et. al.*, *op. cit.* u bilj. 27, str. 334.

Tablica 5.: Nalaz psihijatrijskog vještačenja u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela

Počinitelj proglašen		Zakonska kvalifikacija najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen		Ukupno	X ²	značajnost
		Pokušaj	Dovršeno			
Ubrojiv	aps.	35	256	291	112,906	,000
	%	44,3 %	31,7 %	32,8 %		
<i>Actio libera in causa</i> (samostalno uzrokovao smanjenu odgovornost)	aps.	8	14	22		
	%	10,1 %	1,7 %	2,5 %		
Smanjena odgovornost u neznatnoj mjeri	aps.	8	44	52		
	%	10,1 %	5,5 %	5,9 %		
Smanjena odgovornost u znatnoj mjeri	aps.	0	32	32		
	%	0,0 %	4,0 %	3,6 %		
Neubrojiv	aps.	19	28	47		
	%	24,1 %	3,5 %	5,3 %		
Nije provedeno vještačenje	aps.	9	433	442		
	%	11,4 %	53,7 %	49,9 %		
Ukupno	aps.	79	807	886		
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %		

Nadalje, od ukupnog broja počinitelja ($N = 883$) relativno najveći udio je onih koji su najteže nasilno kazneno djelo počinili s izravnom namjerom (89,0 %). Također, kod djela koja su ostala u pokušaju i kod onih koja su dovršena vidljivo je kako je relativno najveći broj počinitelja djelo činio s izravnom namjerom (85,9 % pokušaj; 89,3% dovršeno). Varijabla koja definira oblik krivnje u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen pokazuje statističku značajnost.

Tablica 6.: Oblici počiniteljeve krivnje u odnosu na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela

Prema pravomoćnoj presudi, počinitelj je najteže kazneno djelo počinio		Zakonska kvalifikacija najtežega kaznenog djela za koje je počinitelj osuđen		Ukupno	X ²	značajnost
		Pokušaj	Dovršeno			
Izravnom namjerom	aps.	67	719	786	23,692	,000
	%	85,9 %	89,3 %	89,0 %		
Neizravnom namjerom	aps.	2	44	46		
	%	2,6 %	5,5 %	5,2 %		
Svjesnim nehajem	aps.	0	24	24		
	%	0,0 %	3,0 %	2,7 %		
Nesvjesnim nehajem	aps.	9	18	27		
	%	11,5 %	2,2 %	3,1 %		
Ukupno	aps.	78	805	883		
	%	100,0 %	100,0 %	100,0 %		

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Cilj provedenog istraživanja bio je stjecanje uvida u pojedina obilježja tijeka kaznenog postupka odnosno stjecanje uvida u tip nasilja koji je počinio počinitelj, mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika, počiniteljevo izjašnjavanje o krivnji, provođenje psihijatrijskog vještačenja, ubrojivost i oblik krivnje. Specifični cilj istraživanja jest utvrđivanje postojanja razlika u navedenim obilježjima s obzirom na zakonsku kvalifikaciju najtežega kaznenog djela.

Ograničenje provedenog istraživanja jest to što u pojedinim analiziranim predmetima nisu bili dostupni svi podatci za sve istraživane varijable pa stoga broj počinitelja u analiziranim podacima (prikazanim u tablicama) oscilira odnosno nije identičan. Također je potrebno spomenuti da je ukupno analizirano 1117 kaznenih predmeta u kojima je pravomoćnost nastupila u razdoblju od 2017. do 2021. godine te da istraživanjem nisu obuhvaćeni svi predmeti jer nisu bili dostupni na sudovima na kojima se provodilo istraživanje (npr. iz razloga pokretanja izvanrednih pravnih lijekova).

Podatci dobiveni istraživanjem pokazali su kako je 91,7 % nasilnih kaznenih djela dovršeno, dok je samo njih 8,2% ostalo u pokušaju. Najveći broj počinitelja osuđen je za kaznena djela s elementima nasilja u obitelji (27,8 % pokušaj; 60,3 % dovršeno).

I kod kaznenih djela koja su ostala u pokušaju i kod kaznenih djela koja su dovršena u najvećem broju slučajeva izrican je istražni zatvor kao mjera osiguravanja prisutnosti okrivljenika (86,1 % pokušaj; 41,6 % dovršeno djelo).

Podatci koju su dobiveni u istraživanju, a koji se vežu uz počiniteljevo izjašnjavanje o krivnji pokazali su da su se počinitelji kod kojih je djelo ostalo u pokušaju relativno najčešće izjašnjavali da nisu krivi za činjenje kaznenog djela koje im se stavljalo na teret (72,2 %). Za razliku od njih, kod počinitelja kojima se sudilo za dovršeno kazneno djelo vidljive su male relativne razlike u odnosu na ukupan udio onih koji su se izjašnjavali da su krivi (41,2 %) i onih koji su se izjašnjavali da nisu krivi (46 %).

Kad je riječ o nalaaganju psihijatrijskog vještačenja, vidljivo je kako je u trećini od ukupnog broja slučajeva (pokušana i dovršena kaznena djela) naloženo psihijatrijsko vještačenje. Pritom je ono u daleko većem broju (82,3 %) naloženo kod djela koja su ostala u pokušaju nego kod kaznenih djela nasilja koja su bila dovršena (28,1 %). U slučajevima u kojima je provedeno psihijatrijsko vještačenje, kod kaznenih djela koja su ostala u pokušaju 24,1 % počinitelja bilo je neubrojivo dok je kod počinitelja koji su dovršili kazneno djelo i koji su psihijatrijski vještačeni njih 3,5 % bilo neubrojivo. Kada se u istraživanju pogledaju podatci vezani uz oblik krivnje, vidljivo je kako je relativno najveći broj počinitelja djelo činio s izravnom namjerom (85,9 % pokušaj; 89,3% dovršeno).

Zaključno, provedeno istraživanje pruža teoretičarima, praktičarima, ali i drugim stručnjacima koji se bave pojedinim aspektima kaznenog postupka povratnu informaciju odnosno uvid koliko se i kako u praksi primjenjuju mjere procesne prisile osiguravanja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, poput pritvora i istražnog zatvora. Također, ovaj rad omogućuje uvid na koji način se počinitelji izjašnjavaju o krivnji, zatim kakvo je stanje u vezi s nalaaganjem i provođenjem psihijatrijskog vještačenja, njihovom ubroјivosti i oblikom krivnje.

LITERATURA

- Brajković Štojs, T., *Relationships with intermediaries: protection, control and violence*, u: Radačić, I.; Pajnik, M. (ur.), *Prostitution in Croatia and Slovenia, Sex Workers' Experiences*, Institut za društvena istraživanja Ivo Pilar, Zagreb, 2017., str. 69 – 82.
- Fowler, P. J.; Tompsett, C. J.; Braciszewski, J. M.; Jacques-Tiura, A.; Baltes, B. B., *Community violence: A meta-analysis on the effect of exposure and mental health outcomes of children and adolescents*, *Development and Psychopathology*, vol. 21, br. 1, 2009., str. 227 – 259.

- Getoš Kalac, A. M., *Violence in the Balkans. First findings from the Balkan Homicide Study*, Springer, Cham, 2021.
- Getoš Kalac, A. M.; Bezić, R., *Criminological Violence Research. Ideas-Challenges-Concepts-Solutions*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2019., dostupno na: <https://www.violence-lab.eu/publications/manuals/joint-manual-2/> (5. 3. 2025.).
- Glušćić, S.; Krapac, D.; Tomašević, G., *Kazneno procesno pravo, udžbenik za Visoke škole*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2020.
- Igrački, J., *Nasilničko ponašanje: krivičnopravni i kriminološki aspekt*, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, vol. 32, br. 2, 2013., str. 203 – 213.
- Kondor-Langer, M., *Neka obilježja izvršenja ubojstava u obitelji u odnosu na spol počinitelja i srodstvo žrtve i počinitelja*, u: Butorac, K. (ur.), *Zbornik IV. Međunarodne znanstveno-stručne konferencije "Istraživački dani Visoke policijske škole u Zagrebu"*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, Zagreb, 2015., str. 345 – 363.
- Kovačić Petrović, Z.; Peraica, T.; Barić, Ž.; Kozarić-Kovačić, D., *Starije žrtve obiteljskog nasilja u Hrvatskoj: presječno istraživanje jednog savjetovališta*, Socijalna psihijatrija, vol. 51, br. 1, 2023., str. 51 – 70.
- Livazović, G.; Vuletić, I., *Obitelj kao etiološki čimbenik kaznenih djela povezanih sa zlouporabom opojnih droga kod adolescentske populacije*, Policija i sigurnost, vol. 27, br. 3, 2018., str. 271 – 290.
- Martinović, I., *Pojam ubrojivosti u kaznenopravnoj teoriji, zakonodavstvu i praksi*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 38, br. 3, 2017., str. 1187 – 1204.
- Milašin, A.; Vranić, T.; Buljubašić Kuzmanović, V., *Ispitivanje učestalosti verbalne agresije kod djece i mladeži, Život i škola*, vol. 22, br. 2, 2009., str. 116 – 141.
- Milivojević, L.; Kondor-Langer, M., *Obilježja povezanosti žrtve i počinitelja obiteljskih ubojstava*, u: Pavliček, J. (ur.), *Ubojstva u obitelji*, Međunarodno kriminalističko udruženje, Zagreb, 2014., str. 116 – 140.
- Mrčela, M.; Vuletić, I.; Livazović, G., *Negligent Rape in Croatian Criminal Law: Was Legal Reform Necessary?*, Review of Central and East European Law, vol. 45, br. 1, 2020., str. 126 – 160.
- Novoselec, P.; Martinović, I., *Komentar Kaznenog zakona, I. knjiga: Opći dio*, Narodne novine, Zagreb, 2019.
- Pavliček, J.; Golub Ljubin, T.; Kondor-Langer, M., *Kriminološke i kriminalističke karakteristike ubojstava i pokušaja ubojstava policijskih službenika*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 18, br. 2, 2011., str. 739 – 753.
- Prpić, R.; Glušćić, S.; Kondor-Langer, M., *Obiteljska ubojstva: pojedini aspekti kaznenog postupka*, Policija i sigurnost, vol. 25, br. 4, 2016., str. 321 – 339.

- Radačić, I., *Kazneno djelo silovanja: pitanja definicije, (ne)odgovornosti za otklonjivu zabluđu o pristanku i postojanje rodni stereotipa u sudskom postupku na primjeru prakse Županijskog suda u Zagrebu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 19, br. 1, 2012., str. 105 – 125.
- Rittossa, D.; Martinović, I., *Spolni odnošaj bez pristanka i silovanje – teorijski i praktični problemi*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 21, br. 2, 2014., str. 509 – 548.
- Rivara, F.; Avanti Adhia, A.; Lyons, V.; Massey, A.; Brianna Mills, B.; Erin Morgan, E.; Maayan Simckes, M.; Rowhani-Rahbar, A., *The Effects Of Violence On Health*, Health Affairs, vol. 38, br. 10, 2019., str. 1622 – 1629.
- Sačić, P., *Psihijatrijska vještačenja u kaznenom postupku*, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, vol. 43, br. 87, 2009., str. 59 – 72.
- Tomašević, G.; Krapac, D.; Gluščić, S., *Kazneno procesno pravo, udžbenik za Visoke škole*, Narodne novine, Zagreb, 2016.
- Vulama, G., *Kriminalističko istraživanje kaznenog djela čedomorstva: primjeri iz prakse*, Policija i sigurnost, vol. 18, br. 4, 2009., str. 517 – 531.
- Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, Harmonius. Journal of Legal and Social Studies in South East Europe, vol. 7, 2018., str. 327 – 343.
- Vuletić, I.; Šimleša, S., *Kritički osvrt na kazneno djelo prijetnje*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 30, br. 2, 2023., str. 371 – 399.
- Vuletić, I.; Šprem, P., *Materijalnopравни aspekti kaznenog djela silovanja u hrvatskoj sudskoj praksi*, Policija i sigurnost, vol. 28, br. 2, 2019., str. 130 – 155.
- Žaja, B., *Utjecaj nekih sociodemografskih i socioloških karakteristika počinitelaca delikata nasilja na njihovo ponašanje u toku penalnog tretmana*, doktorska disertacija, Defektološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd – Zagreb, 1984.
- Žilić, M.; Janković, J., *Nasilje*, Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti, vol. 1, br. 3, 2016., str. 67 – 87.

PROPISI

- Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24.
- Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 158/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24, 72/25.
- Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine, br. 76/09, 92/14, 70/19.

Summary

Mirjana Kondor-Langer *

VIOLENT CRIMES: SPECIFIC ASPECTS OF CRIMINAL PROCEEDINGS IN RELATION TO THE QUALIFICATION OF THE MOST SERIOUS VIOLENT CRIMINAL OFFENSE

The presented results are part of the scientific research project Croatian Violence Monitor – Study of incidence patterns, causes, and prosecution of delinquent violence with a focus on protecting particularly vulnerable victim groups. The research sample was based on secondary data sources, specifically court cases of violent crimes committed within the territory of the Republic of Croatia. The conducted research aimed to gain insights into certain characteristics of the course of criminal proceedings and to gain insight into the type of violence committed by the perpetrator, measures to ensure the presence of the defendant, the defendant's plea, psychiatric expert evaluations, criminal responsibility and form of culpability. The specific goal of this research is to determine whether there are differences in these characteristics depending on the legal qualification of the most serious criminal offense. The conducted research provides valuable feedback and insights for theorists, practitioners, and other professionals engaged in various aspects of criminal proceedings, particularly regarding the practical application of measures to ensure the defendant's presence during criminal proceedings, such as detention and custody. Moreover, this paper offers an overview of how defendants plead, the current practices concerning the ordering and execution of psychiatric evaluations, as well as assessments of their criminal responsibility and the form of culpability.

Key words: violent crimes; defendant; criminal procedure; legal qualification of the offense

* Mirjana Kondor-Langer, Ph. D., Associate Professor, The Police College of the Ministry of Interior Affairs of the Republic of Croatia, Avenija Gojka Šuška 1, 10000 Zagreb; mklanger@fkz.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-4045-6152

